

Respect pentru oameni și cărți

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Hervey de Saint-Denys, Léon

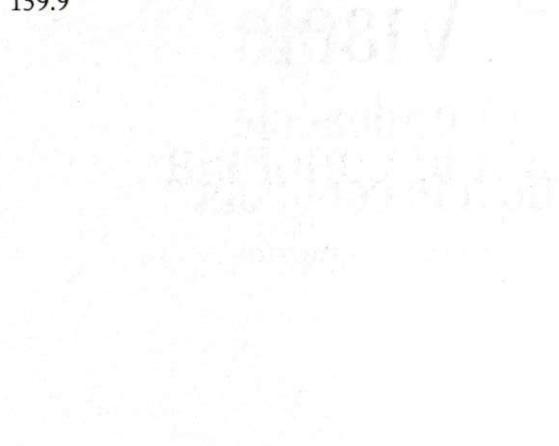
Visele și mijloacele de a le controla: observații practice /

Léon d'Hervey de Saint-Denys; trad. lb. franceză, pref. și note
de Laurențiu Malomfălean. București: Herald, 2019

ISBN 978-973-111-693-8

I. Malomfălean, Laurențiu (trad.; pref.; note)

159.9

Léon d'Hervey de Saint-Denys

Les Rêves et les Moyens de les diriger. Observations pratiques

Paris, Amyot, 1867.

LÉON D'HERVEY DE SAINT-DENYS

Visele și mijloacele de a le controla

OBSERVAȚII PRACTICE

Traducere din limba franceză, prefață și note de
LAURENȚIU MALOMFĂLEAN

EDITURA HERALD
București

Cuprins

Un adevarat manual pentru *visătorii lucizi*

PARTEA I

Ce trebuie să ne așteptăm să găsim în această carte
și cum a fost ea realizată

CAPITOLUL 1

Scurte preliminarii. – Pentru cine nu e scrisă această carte. – La ce vârstă și în ce împrejurări am început să-mi însemnez visele și apoi să le studiez. – Primele descoperiri și primele progrese pe această cale. – Sunt foarte să-mi întrerup însă studiile, pe care le reiau mai târziu. – De ce nu am participat la concursul Academiei în 1855 și sub ce formă am hotărât să-mi public cercetările astăzi.

5

CAPITOLUL 2

Jurnalul meu de vise și primele rezultate pe care le-am obținut cu el. – Mă deprind să-mi aduc tot mai bine aminte ceea ce am visat și ajung la convingerea că nu există somn fără vise. – Dobândesc pe urmă obiceul de a ști, visând, că visez și îmi observ în această stare activitatea minții.

40

CAPITOLUL 3

Viziunile pe care le avem în vis se pot defini ca reprezentare a obiectelor ce ne ocupă gândirea în ochii minții. – *Nihil est in visionibus sonniorum quod non prius fuerit invisus.* – Amintirile ca negative fotografice. – Diferența dintre a visa și a gândi. – De ce uneori avem viziuni de o limpezime perfectă, alteleori avem viziuni confuze. – O primă examinare a câtorva păreri materialiste. – Un vis cu o florăreasă și un vis cu un cerșetor. – Considerații despre monumentele de arhitectură și despre operele de artă ce ne apar în vis. – Relatarea unui vis remarcabil și concluziile de tras.

44

CAPITOLUL 4

Despre asocierea și înlățuirea ideilor; despre suprapunerea imaginilor; despre abstracțiunile pure și viziunile monstruoase care se nasc din ele. – Cum se trece de la veghe la somn. – Cum se formează primele vise. – Explicația câtorva vise incoerente și bizare. – Dublul principiu la care trebuie neapărat să se raporteze toate

57

evenimentele din vis. – Utilitatea de a cunoaște părerea autorilor vechi și moderni asupra mai multor chestiuni controversate, înainte de a încerca să le clarificăm mai bine noi însine.

PARTEA A II-A

Observații practice asupra viselor
și asupra mijloacelor de-a le controla

CAPITOLUL I

Observații cu privire la visele din prima fază a somnului. Se demonstrează mai ales că nu există niciun moment în timpul somnului în care să nu visezi

72

CAPITOLUL II

Observații care încearcă să demonstreze că nici atenția, nici voința nu sunt neapărat suspendate în somn

89

CAPITOLUL III

Observații asupra exercitării facultăților de a judeca și de a rationa în vis

107

CAPITOLUL IV

Observații asupra rolului pe care îl au memoria și imaginația în formarea viselor

113

CAPITOLUL V

Observații asupra creșterii sensibilității morale și a fecundității intelectuale în vis, precum și asupra activităților mentale din timpul visului

135

CAPITOLUL VI

Observații asupra creșterii sensibilității fizice în vis și indicii legate de patologie care pot rezulta căteodată din asta

149

CAPITOLUL VII

Observații asupra mersului și infiripării viselor în general, asupra mai multor mijloace de a visa ceea ce dorim și asupra îndepărțării imaginilor supărătoare de care suntem uneori obsedăți

162

CAPITOLUL VIII

Diverse observații pentru confirmarea celor expuse înainte sau pentru clarificarea unora dintre ultimele afirmații

201

CONCLUZIE

APENDICE

243

246

PARTEA I

**Ce ne putem aștepta să găsim în această
carte și cum a fost ea realizată**

CAPITOLUL I

Scurte preliminarii. – Pentru cine nu e scrisă această carte. – La ce vârstă și în ce împrejurări am început să-mi însemnez visele și apoi să le studiez. – Primele descoperirii și primele progrese pe această cale. – Sunt forțat să-mi întrerup însă studiile, pe care le reiau mai târziu. – De ce nu am participat la concursul Academiei în 1855 și sub ce formă am hotărât să-mi public cercetările astăzi.

Să urmărești pas cu pas înaintarea minții umane în peregrinările ei capricioase printr-o lume ideală; să analizezi cu minuțiozitate anumite detalii care ar putea să arunce o lumină vie asupra tabloului de ansamblu din vis; să cercetezi în această experiență ce legătură se stabilește între acțiunile vieții și iluziile somnului – această temă provoacă deja prin ea însăși un interes remarcabil; dar dacă ar fi ca din studiul de față să reiasă că voința nu este nicidcum lipsită de forță de acțiune în numeroasele peripeții din existența noastră imaginară, că uneori poți coordona iluziile visului la fel ca și evenimentele din timpul zilei, că e posibil să readuci în atenție o viziune magică, la fel cum și în viața reală te poți întoarce într-un loc mult îndrăgit, atunci perspectiva aceasta ar merita, fără îndoială, o atenție deosebită; interesul față de subiect va crește cum nici nu ai fi bănuit la început.

Respect pentru oameni și cărti

Nu sunt oare visele¹ a treia parte din existență? Pentru cei care *caută*, fenomenul visului nu este oare strâns legat de marele mister al dualității psiho-corporele, pe care nu ne vom sătura niciodată să-l cercetăm? În sfârșit, printre aceia dintre noi care se simt vii, există vreunul care să nu păstreze, chiar și vag, amintirea unei viziuni fermecătoare, care să-i fi lăsat o dulce și de neșters impresie în minte?

Ce de feerii delicioase creează imaginația, dominind ca o suverană absolută, eliberată de tot ceea ce conduită unei vieți pozitive a setat ca exigențe și impedimente, lăsată pradă, fără nicio restricție, întregii măreții a idealului! E adevărat, coșmarurile, monștrii, grozăvile de nedescris dau naștere uneori la emoții foarte apăsătoare; însă ce de tărâmuri fermecate naște imaginația, ce de apariții încântătoare, ce de efuziuni desfășătoare și senzații de-o vioiciune nemaiîntâlnită, care la trezire ne fac uneori să regretăm prea scurta durată a nopții!

Știu bine că astfel de preliminarii vor fi foarte prost primite de anumite persoane, care te asigură că n-au avut niciodată alt somn decât unul mormântal, persoane care merg până la a respinge, ca pe-o opinie nesăbuită, o idee atât de curioasă cum că mintea lor ar fi putut veghea în timpul somnului; dar volumul acesta nu îl public nicidecum pentru acești oameni; chiar îi rog insistent să nu-l deschidă. Cei cărora le râvnesc aprobarea nu vor fi nici specialiștii, hotărâți dinainte să nu examineze o chestiune decât dintr-un singur unghi. Autorul nu e nicidecum

¹ Încă de la prima apariție a cuvântului „vis” în acest text trebuie să anunț cititorul că eu nu fac nicio distincție între vis și visare (cu sensul de a visa cu ochii deschiși, fantezie, reverie; a imagina, a proiecta – n. red.). Mă voi folosi de acești doi termeni ca și cum desemnează același lucru. (N. a.)

doctor în medicină, cu atât mai puțin în filosofie. Ce calitate are el, în definitiv, să abordeze un subiect aşa de sensibil? Pentru cititor este indispensabil să-o știe, și nu-mi imaginez nicicum o mai bună modalitate de a-l lămuri cu privire la asta decât povestindu-i pur și simplu cum au venit pe lume aceste pagini.

Crescut acasă, unde am studiat fără colegi, lucram de unul singur, departe de orice distragere și de orice supraveghere, nefiind obligat să-mi fac munca la ore fixe, liber pe de altă parte să-mi întrerup orele de studiu după cum îmi dicta inspirația sau bunul plac. Astfel dedat mie însuși, mi se întâmpla deseori să-mi termin treaba înainte de termenul stabilit pentru a o încheia. Lenea instinctivă a oricărui băiețandru să împiedica, se înțelege, să mă dau de gol; cea mai mică distraconție mi se părea preferabilă oricărei îndeletniciri obligatorii în plus, ce n-ar fi întârziat nicidcum să mi se aloce. Prin urmare, foloseam clipele astea de răgaz într-un fel sau altul. Fie desenam, fie coloram ceea ce desenaseam. Într-o zi (aveam pe atunci paisprezece ani), mi-a venit ideea să fac crochiuri cu amintirile câte unui vis deosebit care mă impresionase puternic. Părându-mi-se distractivă activitatea, mi-am făcut de îndată un album special, unde reprezentarea fiecărei scene și a fiecărei figuri era însoțită de câte-o glosă explicativă, relatând în detaliu împrejurările care pricinuiau sau care urmau după imaginea din vis pe care o desenaseam.

Stimulat de dorința de-a crește numărul de desene din albumul, începeam să rețin din ce în ce mai ușor elementele fantastice din narăriile mele ilustrate. Pe măsură ce înaintam cu munca la jurnalul pe care îl completam zilnic cu visele de peste noapte, lacunele de reamintire a visului devineau tot mai rare; țesătura pățaniilor de peste noapte se arăta tot mai deasă,

Respect pentru oameni și cărti

și mai bizară. Experiența îmi dovedise de îndeajuns de multe ori că, dacă la început credeam că sesizez efectiv o intrerupere în derularea tablourilor din vis, era pur și simplu vorba de un gol de memorie, și am ajuns să mă conving ușor, ușor că nu poate exista somn fără vise, la fel cum nu poate exista stare de veghe lipsită de gândire. În același timp, vedeam cum se dezvoltă în mine, prin puterea obișnuinței, o facultate căreia îi datorez cea mai mare parte din observațiile consemnate în continuare: faptul de-a fi deseori conștient, dormind, de adevărata mea condiție și de a-mi păstra în vis claritatea preocupărilor dinainte de somn, de a-mi menține prin urmare destul control asupra ideilor încât să le grăbesc, la nevoie, curgerea într-o direcție sau alta, în care mi-ar conveni ca ele să se desfășoare.

Ieșind din copilărie și din perioada în care am fost absorbit de studii speciale, am fost curios să știu cum trataseră cei mai renumiți autori acest subiect al somnului și al viselor pe care încă nu-l studiasem decât pe mine însuși. Mărturisesc, foarte mare mi-a fost mirarea să aflu că cei mai cunoscuți psihologi și fiziologi de-abia aruncaseră niște raze nehotărâte de lumină asupra a ceea ce-mi imaginam că reprezentase pentru ei obiectul unei elucidări nemijlocite; că nu ofereau soluția niciuneia dintre dificultățile care mi se așezaseră cu precădere în cale și că, în privința anumitor fenomene, susțineau chiar unele teorii cărora experiența mea practică le demonstrase adesea falsitatea. Fixându-mi de atunci cu deosebire atenția pe câteva dintre cele mai neclare mistere psihologice de acest fel, m-am hotărât să le caut explicația chiar în timpul somnului, punând la bătaie facultatea de mult dobândită de a-mi păstra deseori în toiul viselor o anumită libertate a minții.

Cele dintâi cuceriri ale acestei munci neîncetate m-au încurajat atât de tare să-o continui, încât, timp de mai multe luni, am ajuns să nu mai am, ca să zic așa, altceva în cap. Gândindu-mă de-a lungul zilei la cele mai spinoase chestiuni de lămurit, îscodind – în visele în care eram conștient de situația în care mă aflu – toate prilejurile de-a descoperi sau de a analiza, știam să zgâltăi somnul printr-un efort înverșunat de voință, de fiecare dată când credeam că am surprins vreun proces al minții deosebit de interesant; și însărcând atunci un creion, așezat mereu lângă pat, mă grăbeam să fac însemnări, aproape bâjbâind, cu ochii pe jumătate închiși, înainte să apară acele impresii subtile, asemănătoare cu imaginile fugare din camera obscură, atât de repede mistuite în fața orbitoarei zile.

Mi se va aduce o obiecție ce survine cu totul natural: „Negrășit nu dormeați“, mi se va spune. „Ciudatul somn de care ne vorbiți nu era un somn adevărat“. La aceste obiecții voi răspunde sincer că, de la bun început, am fost înclinat să le bănuiesc și eu însuși. Durerile de cap m-au copleșit și am crezut că va trebui să-mi îintrerup elucubrațiile nocturne; dar cum o ușoară odihnă a minții mi-a redat sănătatea fără să altereze acea facultate dobândită pentru totdeauna, de a mă observa câteodată visând, și cum de-atunci s-au scurs douăzeci de ani fără să fi pierdut vreodată, îmi pare că trebuie admis că pur și simplu pușesem la încercare moralul cu ceea ce pun la încercare fizicul cei care, printr-o gimnastică înverșunată, dezvoltă resursele atât de generoase ale corpului omenesc: în locul durerilor de membre, simțisem oboseala de moment a minții. Or, dacă sunt împins să cred că ar putea exista niște elemente potrivnice deprinderilor psihice pe care le-am căpătat, cum există lucruri incompatibile și

Respect pentru oameni și cărti

cu exercițiile la trapez și trambulină, nu sunt mai puțin convins și că de să ar ține de asta, aşa cum am făcut-o eu, de la vîrstă când natura se îvoiește cu atâta ascultare la tot ceea ce se cere de la ea, un bun număr de persoane ar ajunge să-și stăpânească la fel ca și mine iluziile din vise – un rezultat de bună seamă neașteptat, dar nicidcum morbid sau nefiresc.

Am spus că din motive de sănătate a trebuit să intre înăuntru, cel puțin pentru moment, studiul propriului meu somn. M-am întors la el puțin câte puțin, fără să exagerez și deja fără să obosesc. Unele descoperiri m-au entuziasmat. Ambiția mea n-a mai cunoscut limite; am conceput nici mai mult, nici mai puțin decât proiectul de-a oferi o teorie completă a somnului și a viselor. O asemenea perspectivă mă facea să-mi sporesc eforturile. Dar pe măsură ce înaintam în cunoașterea subiectului meu, pe măsură ce patrundeam în acest labirint înfricoșător, am văzut că greutățile cresc și se complică nemăsurat de tare. Elucidarea anumitor fenomene cărora reușisem să le dibuiesc, dacă nu întotdeauna cauza primă, în orice caz mersul și dezvoltarea, niște străfulgerări rapide în lumina slabă din care intrezăream din când în când adâncimea acelor tărâmuri necunoscute au fost de folos doar în a mă face să simt și mai puternic cât de mult mă țineam de munca la care nu-mi fusese frică să mă înham. Neputința mea de a clădi un sistem mi-a apărut atunci atât de mare, însăși munca de a pune cap la cap materialele pe care le adunasem mi s-a părut așa de apăsătoare, încât zelului dinainte i-a urmat dintr-o dată descurajarea; și absorbit de alte studii, am lăsat acest proiect în pace.

Mi-a fost greu totuși să nu mă mai gândesc la el; păstrându-mi încă, în majoritatea viselor, conștiința stării de om adormit, mă întorceam deseori instinctiv la preocupările ce mă

captivaseră de-a lungul mai multor ani. De i se revela minții mele un fenomen nou, dacă apărea pe neașteptate prilejul să ajung la o soluție căutată îndelung, nu rezistam plăcerii de a-i acord întreaga mea atenție; și cu toate că renunțasem într-adevăr la a mai construi un sistem, eram totuși neobosit în a strângere materiale despre subiect.

Atunci când, în 1855, secția de filosofie a Academiei de Științe Morale și Politice a ajuns să dea ca subiect de concurs teoria somnului și a viselor, chestiune ce părea uitată de mult, niște prieteni, cărora le comunicasem deja mai multe fragmente din cercetările mele, m-au îndemnat repede să mă trec în rândul concurenților; însă nemaipunând la socoteală că mi-ar fi fost foarte greu, din punctul meu de vedere, să accept programul așa cum fusese el trasat¹, aș fi fost în continuare împiedicat, așa cum am explicat deja, de imposibilitatea de a schița planul complet al unui edificiu din care minții mele i se desenau cu limpezime numai câteva părți.

¹ Subiectul scos la concurs era formulat astfel:

- Despre somn din punct de vedere psihologic.
- Care sunt facultățile sufletului ce se mențin sau sunt suspendate, ori considerabil modificate în somn?
- Ce diferență esențială există între a visa și a gândi?
- Concurenții vor include în cercetările lor somnambulismul și diferitele lui feluri.
- În somnambulismul natural există conștiință și identitate personală?
- Somnambulismul artificial este o realitate?
- Dacă este o realitate, să fie studiat și descris în fenomenele lui cele mai puțin contestabile, să se determine acele dintre facultățile noastre care sunt prezente în cadrul său și să se încearcă oferirea unei teorii asupra acestei stări sufletești, în conformitate cu regulile unei metode filosofice sănătoase.

Respect pentru oameni și cărți

Cu toate astea, am așteptat nerăbdător publicarea memorialui câștigător. L-am citit cu nesaț și a fost un amestec de regrete și satisfacție pentru mine să dau de mai multe fapte explicate așa cum le pricepusem eu însumi, descrise pe de altă parte mai grăitor decât aş fi putut eu s-o fac. Mi s-a părut că recunosc însă faptul că domnul Lemoine¹ avusese de luptat tocmai împotriva acelui mare obstacol care mă speriașe: adică obligația de a-l obișnui pe subiectul său cu cerințele unui cadru furnizat dinainte. Alături de bucăți, memorii care îmi produceau o fericire extremă, sunt locuri unde ezitările penei indică îndeajuns de clar că autorul ar fi preferat să nu le scrie.

Făcând mai departe istoricul părerilor emise în diverse epoci privitor la somn și vise, voi analiza această operă, împreună cu două publicații mai recente ale domnului Alfred Maury și domnului doctor Macario; trebuie să-mi exprim însă, de la bun început, regretul că văd acolo tratându-se atât de frecvent despre afluxurile de sânge, despre fluidele vitale, despre fibrele cerebrale etc. Acestea sunt niște considerații înnoite ale vechii școli, ce nu explică, în opinia mea, absolut nimic. Cunoaștem prea puțin legăturile misterioase care unesc sufletul cu materia pentru ca anatomia să ne fie ghid în ceea ce are psihologia, mai subtil.

Pentru a rezuma, în ciuda a tot ce s-a publicat mai savant și mai ingenios pe subiectul somnului și al viselor, subiect controversat de când există cărți, observatorului practic îi rămâne încă o lume întreagă de cucerit. Să construiesc o lucrare de ansamblu era o întreprindere peste puterile mele; dar aidoma călătorului

¹ Albert Lemoine (1824-1874), filosof și erudit. (N. tr.)

care își compensează lipsa de cunoștințe prin exactitatea aprecierilor, îmi pot aduce și eu contribuția de noțiuni noi.

Nu voi urma nicidecum altă metodă decât cea de a-mi expune remarcile și ideile în ordinea în care mi se va părea că le cheamă înlanțuirea logicii și a discuției, în aşa fel încât nu-mi voi impune nicio clasificare riguroasă și mă voi întoarce asupra același fapte ori de câte ori va fi cazul să le consider dintr-un punct de vedere diferit sau să trag din ele vreo nouă concluzie. Voi încerca să spun cât mai deslușit posibil ce am simțit, îndurat și aflat, ceea ce experiențele repetate mă fac să consider ca fiind sigur sau ceea ce cred că doar am întrevăzut.

În sfârșit, după termenii unei comparații de care m-am folosit înainte, voi furniza partea mea de materiale pentru edificiul ce urmează a fi ridicat, lăsând în grija unui arhitect mai priceput să le completeze și să clădească.